

INSEGURETAT RESIDENCIAL I EL SEU IMPACTE EN SALUT I EN LES DESIGUALTATS EN SALUT

Ana M. Novoa

Agència de Salut Pública de Barcelona

anovoa@aspb.cat

16 de novembre 2018

C S B Consorci Sanitari
de Barcelona

 **Agència
de Salut Pública**

**Grup
d'Habitatge
i Salut**

C S B Consorci Sanitari
de Barcelona
 Agència
de Salut Pública

@habitatgeisalut

**Per què estudiar la relació
entre l'habitatge i la salut?**

Marc conceptual de la “Comissió per a reduir les Desigualtats en Salut a Espanya”

Adaptat de Navarro (2004) y Solar y Irwin (2007)

Més que un sostre...

● **Habitatge adequat¹:**

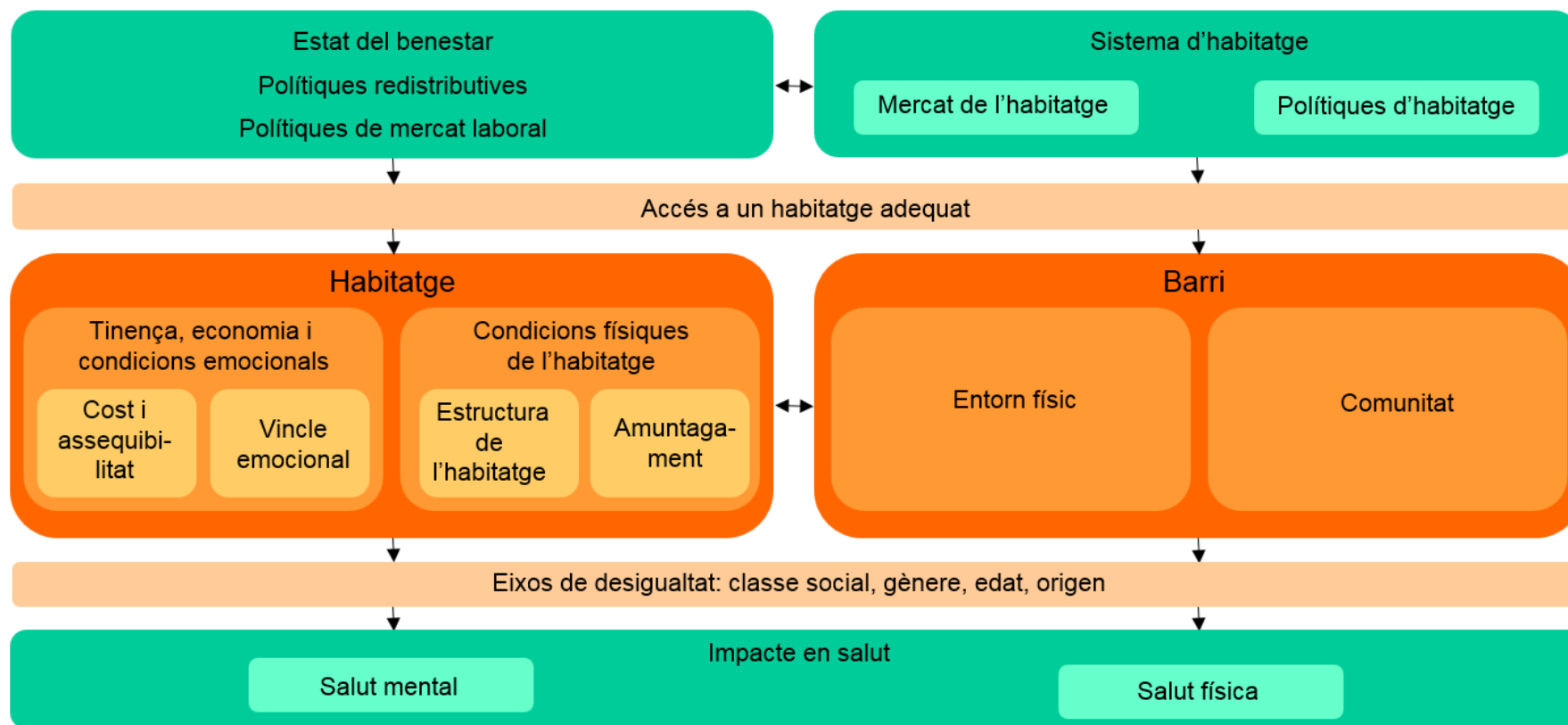
- ✓ Seguretat legal a la tinença: protecció front desnonaments, assetjament,...
- ✓ Assequibilitat econòmica: costos no haurien de dificultar/impedir altres necessitats bàsiques
- ✓ Disponibilitat de serveis, instal·lacions, infraestructura...
- ✓ Habitabilitat: espai adequat, seguretat física,...

Evidència científica disponible entre habitatge i salut

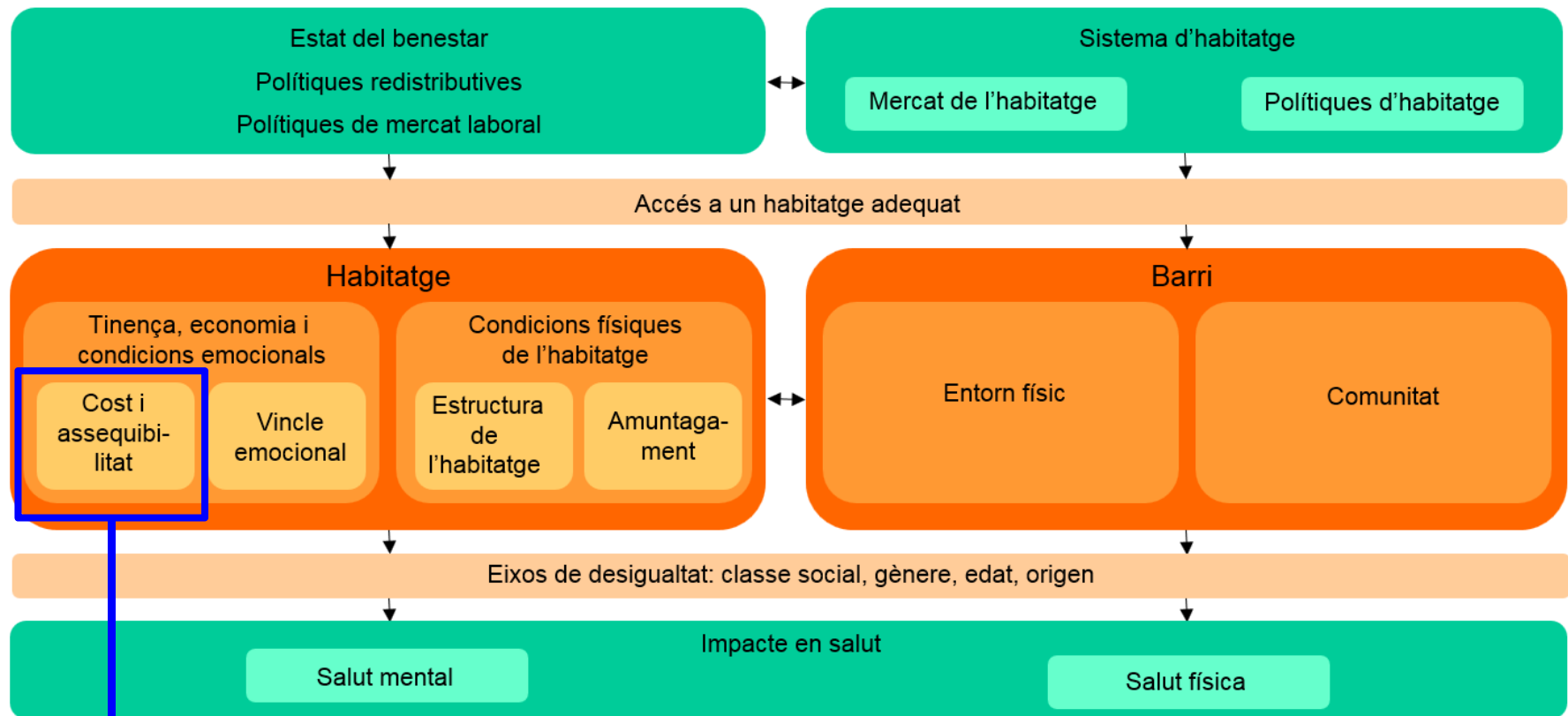

Determinants de la relació entre habitatge i salut

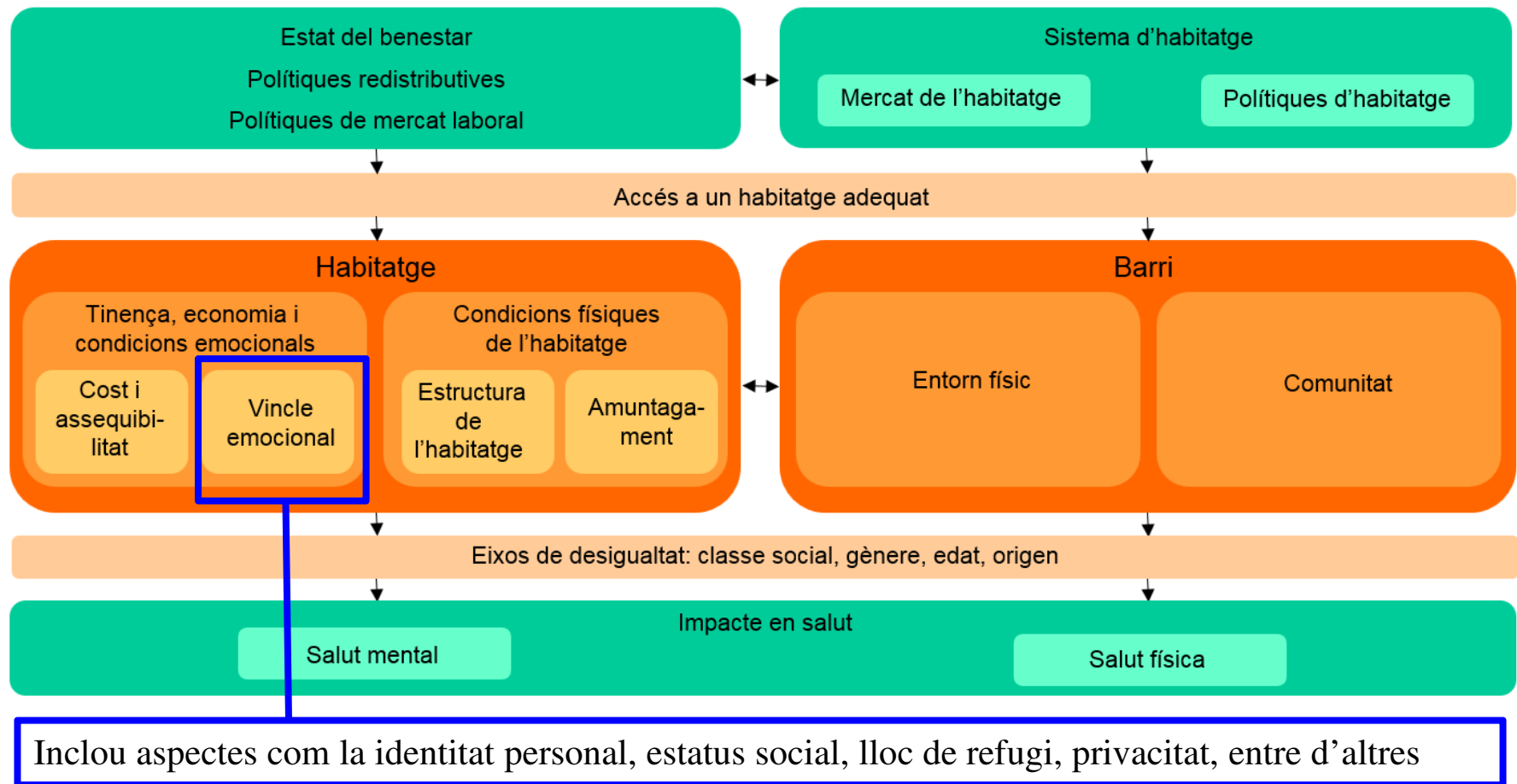
Determinants de la relació entre habitatge i salut

- Dificultats per pagar els costos de l'habitatge (i altres necessitats bàsiques)
- Inseguretats en la tinença
- Risc de desnonament ... sensellarisme

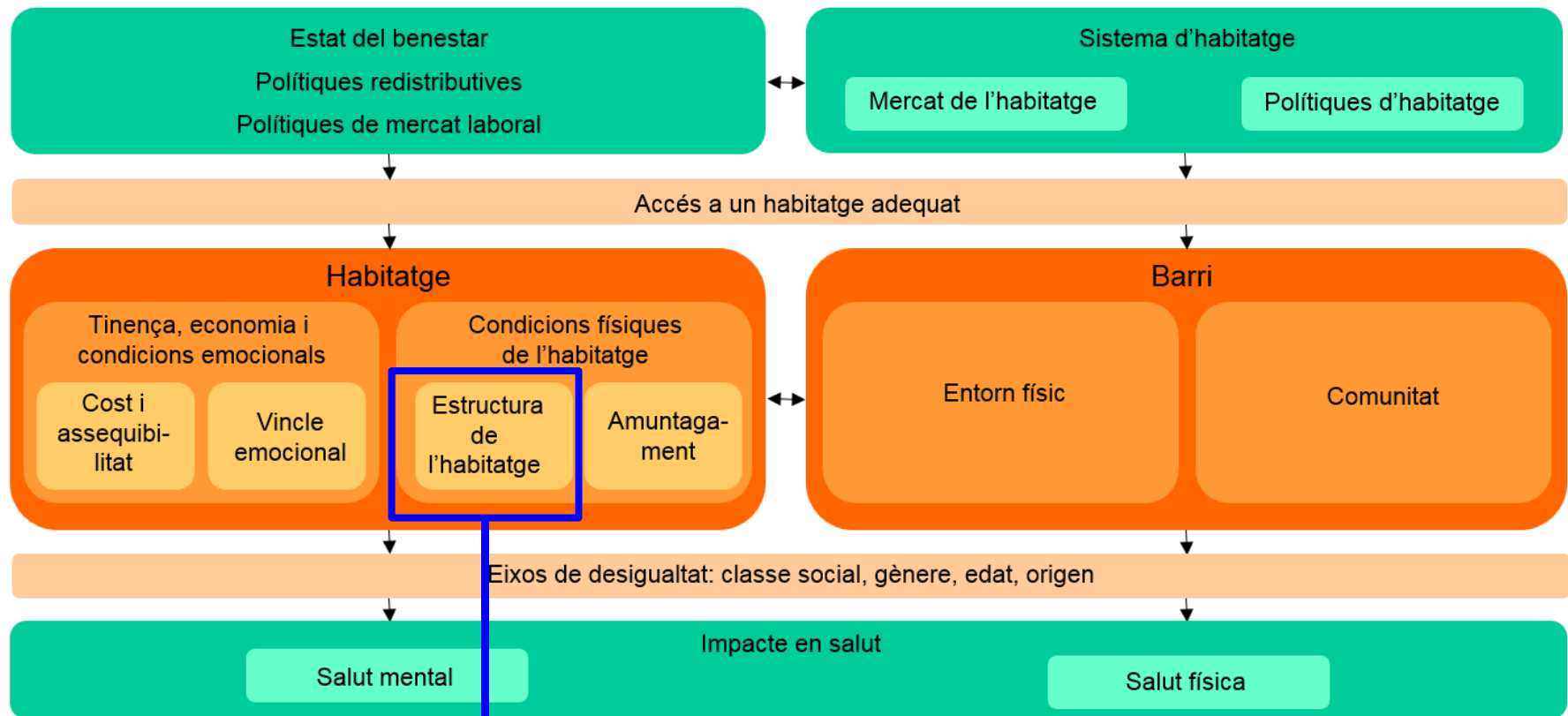

Determinants de la relació entre habitatge i salut

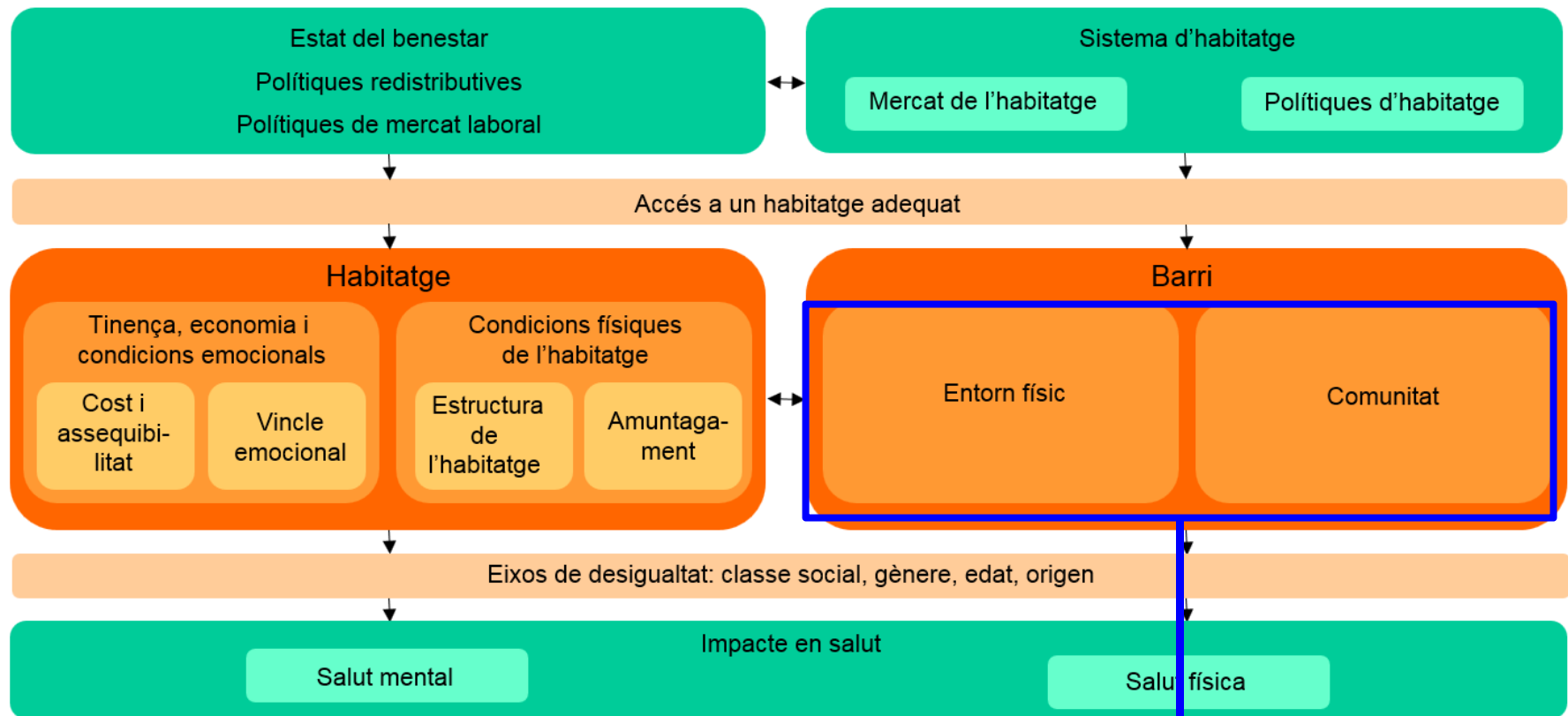
Determinants de la relació entre habitatge i salut

- Exposició a químics (plom, monòxid de carbó), a insectes, soroll, estructures lesives, humitats o fongs, temperatura inadequada
- Preocupació per les condicions físiques de l'habitatge

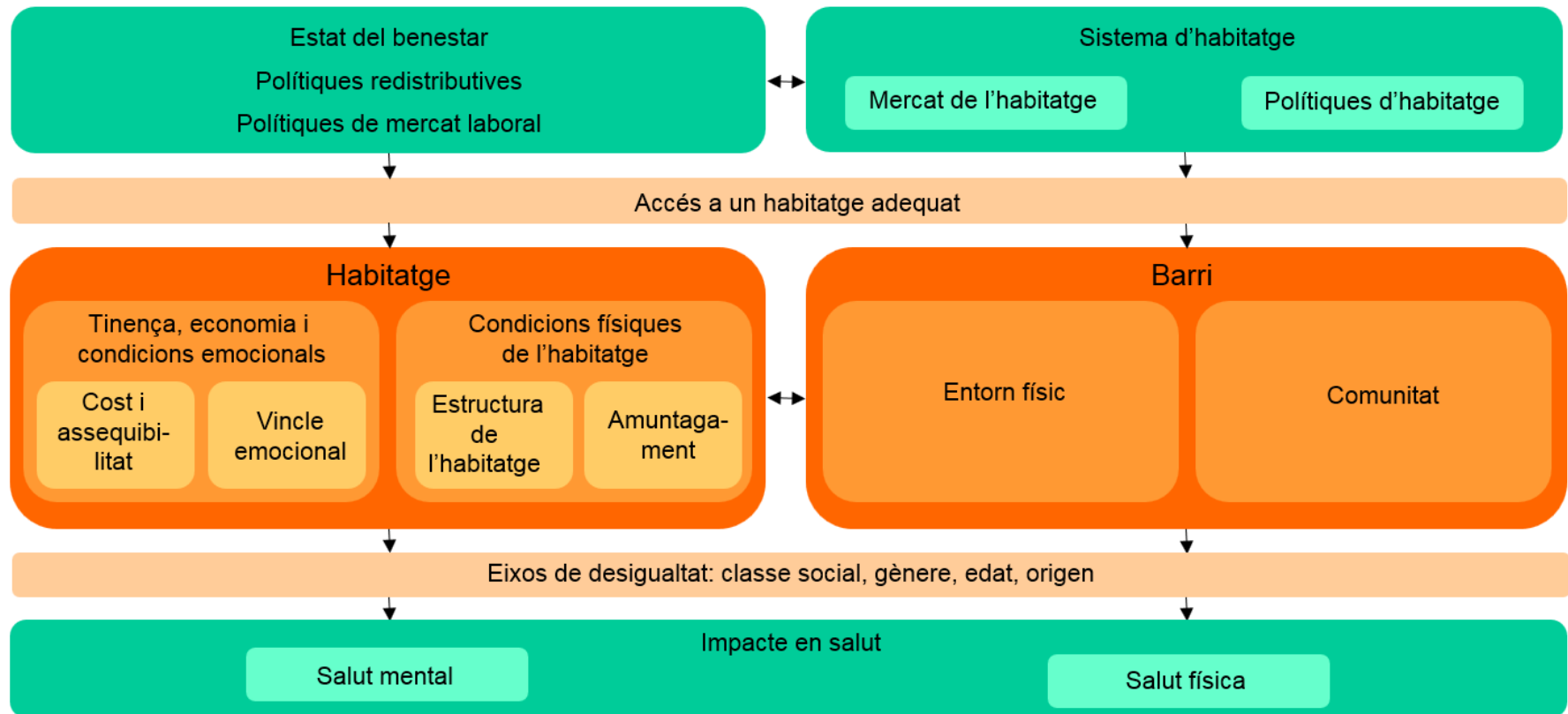
Determinants de la relació entre habitatge i salut

- Disseny adequat dels carrers (voreres, il·luminació, espais verds, espais recreatius)
- Accés a comerç adequat, educació, treball, centres de salut... a una distància curta de casa
- Xarxes socials, ...

Determinants de la relació entre habitatge i salut

Context a l'Estat Espanyol

● El sistema d'habitatge espanyol

- ✓ Històricament, ús del mercat de construcció com a motor de creixement econòmic del país, i ús habitatge de forma especulativa en comptes de bé de 1ª necessitat
 - Parc sobredimensionat (Llei del Sòl 1998), però 14% d'habitatges desocupats i 16% vacacionals
 - Reiterat recolzament propietat (deduccions fiscals a la compra) en detriment del lloguer (des-regularització: Lley Boyer 1985, supressió desgravació fiscal, LAU 2013)
 - Lloguer social residual (1-2% vs. 15% mitjana UE)
 - Pressupost per ajudes al lloguer dels més baixos UE

● Problemàtica de l'habitatge (denunciada al 2006 per la ONU)

- ✓ Empitjorament arrel de la crisi econòmica (finals 2007)
 - Increment de l'atur, reducció salaris i rendes, endeutament familiar
- ✓ Actualitat: major problemàtica lloguers (reforma LAU i important augment dels preus del lloguers)

Problema de salut pública de gran magnitud

● Emergència habitacional a l'Estat Espanyol

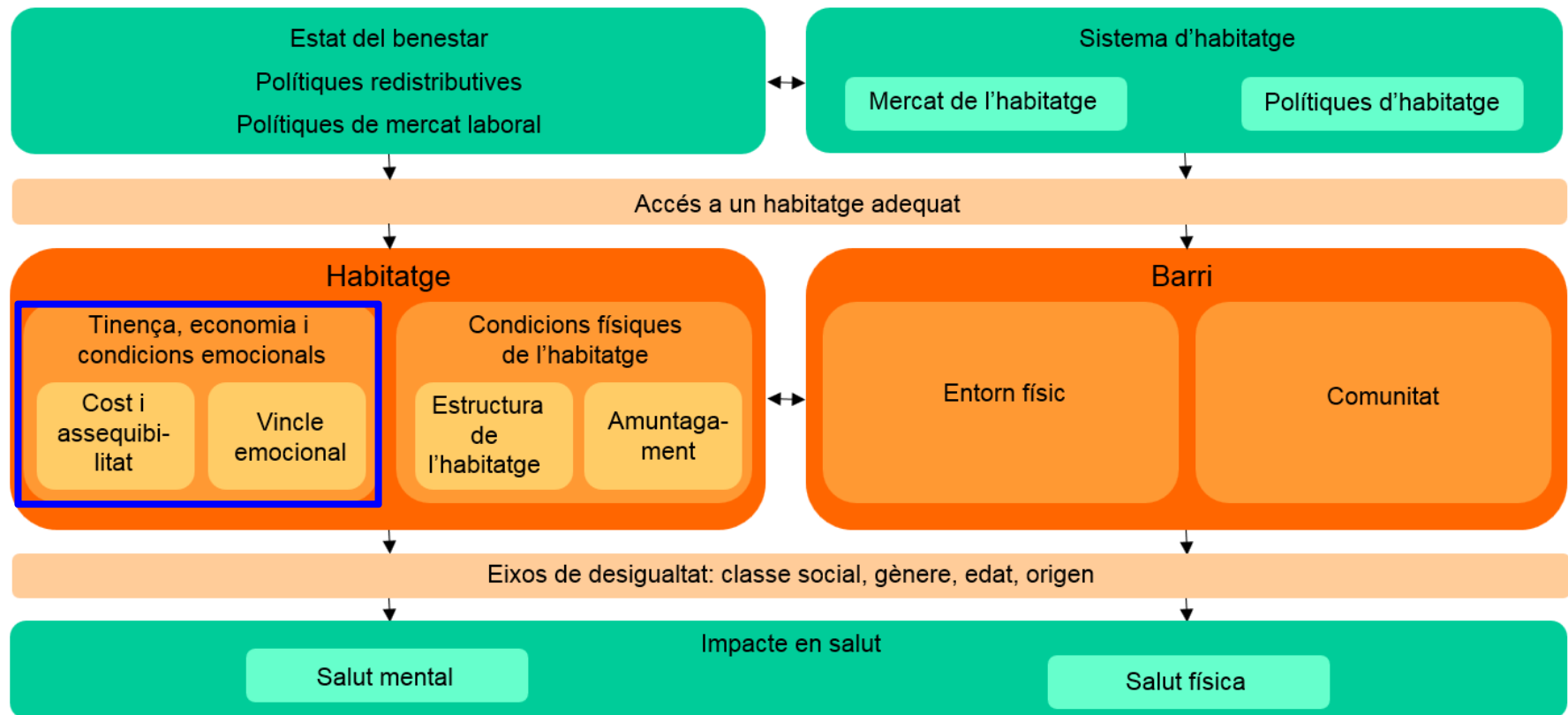
- ✓ Endarreriments en el pagament de factures relacionades amb l'habitatge (7,4% el 2017; 4,7% el 2006)
- ✓ Gran quantitat de desnonaments i execucions (CGPJ)
 - Més de mig milió de desnonaments per hipoteca i lloguer (2013-2016)
 - Més de 2,5 milions d'execucions hipotecàries o per lloguer (2008-2016)
- ✓ Sensellarisme i ocupacions per motius econòmics són problemes invisibilitzats, doncs es recullen poques dades
 - A la ciutat de Barcelona, augment d'un 50% de les persones dormint al carrer (2008- 2017), malgrat que el nombre de persones ateses en recursos residencials també ha augmentat un 69% al mateix període
 - Diligències per delictes d'usurpació de l'habitatge: 117.454 entre 2009-2017 (+300% entre 2009-2014)
- ✓ 7% del parc d'habitatge de l'Estat Espanyol es trobava en estat deficient, dolent o ruïnós (Cens 2011)
- ✓ 11% de llars amb pobresa energètica a l'Estat Espanyol l'any 2014

Inseguretat residencial i salut

Determinants de la relació entre habitatge i salut

Conceptes

- **Inseguretat residencial per motius econòmics**
 - ✓ Persones amb risc de desnonament (des d'impagaments fins als desnonaments)
 - ✓ Persones amb tinences insegures (ocupació, relloguer, a casa de familiars o amics per motius econòmics) (lloguer?)
- **Seguretat ontològica de l'habitatge**
 - ✓ L'habitatge com un lloc on poder desenvolupar un projecte de vida
 - ✓ Seguretat, control, privacitat, rutines diàries, interaccions socials

Dificultats per fer front a les factures

- British Household Panel Survey 1991-2003
 - ✓ Empitjorament de la salut mental per dificultats per pagar factures habitatge
 - Fins i tot ajustant per dificultats financeres
 - Magnitud de l'efecte similar a estar a l'atur
 - L'efecte és més elevat quan s'entra en impagaments
- Australian Household, Income and Labour Dynamics 2001-2009
 - ✓ Empitjorament de la salut mental sobretot el primer any
 - ✓ Més d'un any acumulat, l'efecte depèn de les característiques individuals (homes i dones viuen l'efecte acumulatiu de forma diferent)
- Comparació entre Austràlia i UK
 - ✓ Efecte en salut mental va diferir segons tinença (hipoteca vs lloguer privat) i segons el país (Austràlia vs UK)
 - ✓ L'efecte depèn del context. Les diferències segons tinença depenen del país (del sistema d'habitatge)

Risc de desnonament

Social Science & Medicine 175 (2017) 199–208

Contents lists available at ScienceDirect

 Social Science & Medicine

journal homepage: www.elsevier.com/locate/socscimed

Review article

The threat of home eviction and its effects on health through the equity lens: A systematic review

Hugo Vásquez-Vera ^{a, b, c, *}, Laia Palència ^{a, d, e}, Ingrid Magna ^c, Carlos Mena ^c, Jaime Neira ^c, Carme Borrell ^{a, b, d, e}

^a Agència de Salut Pública de Barcelona, Barcelona, Spain
^b Department of Experimental and Health Sciences, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, Spain
^c CEES-Departamento de Salud Pública, Universidad de La Frontera, Temuco, Chile
^d CIBER de Epidemiología y Salud pública (CIBERESP), Spain
^e Institut d'Investigació Biomèdica (IB-Sant Pau), Barcelona, Spain

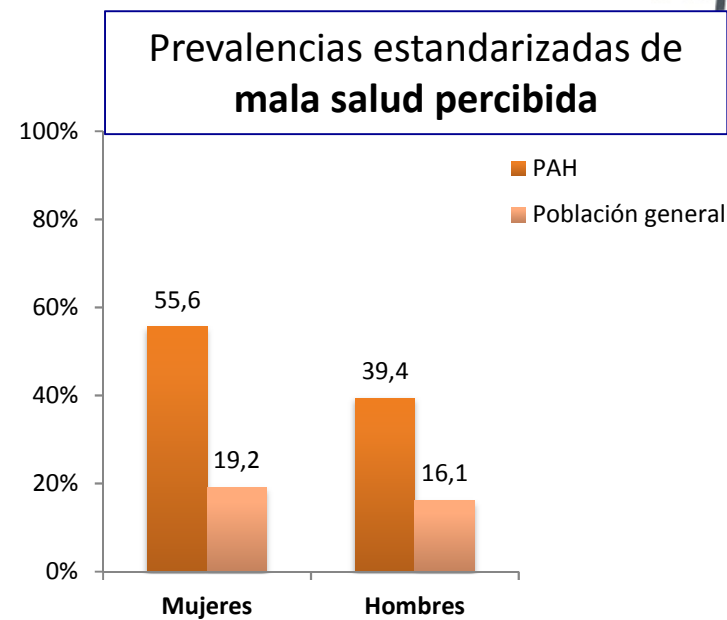
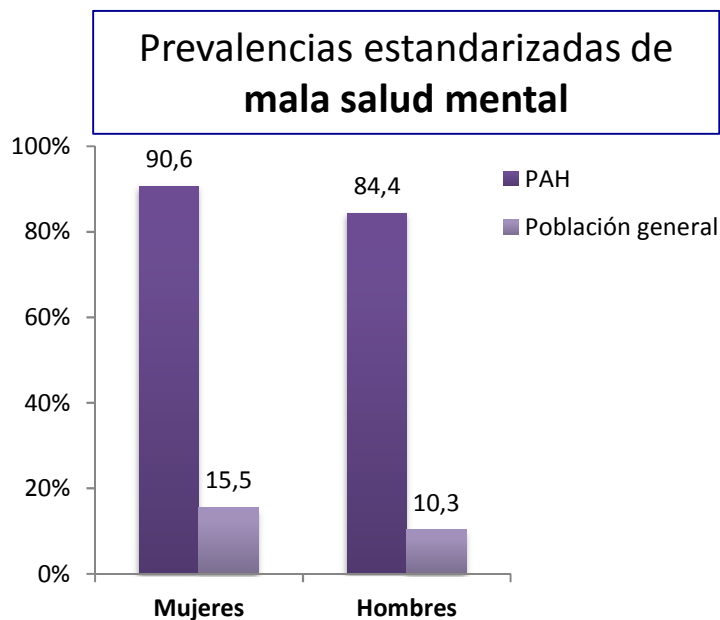
Efectes en salut:

- ✓ Salut mental: major prevalença de depressió, ansietat, malestar psicològic o suïcidis
- ✓ Salut física: major prevalença de mala salut percebuda, hipertensió, ...
- ✓ Conductes relacionades amb la salut: major prevalença però resultats no concloents
- ✓ Desigualtats en salut
 - Només 20% dels 47 articles inclouen anàlisi de les desigualtats (eixos)
 - Major impacte en col·lectius més desafavorits
- ✓ Majoria d'estudis dels EEUU (71%)

Risc de desnonament

Persones usuàries de Càritas i de la PAH

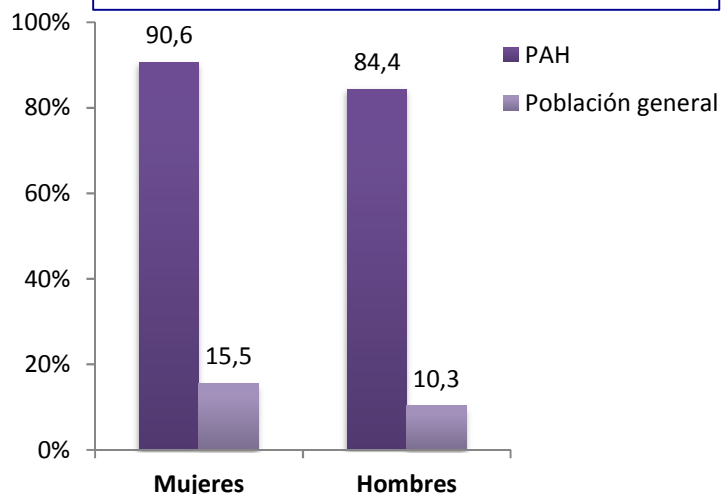

Risc de desnonament

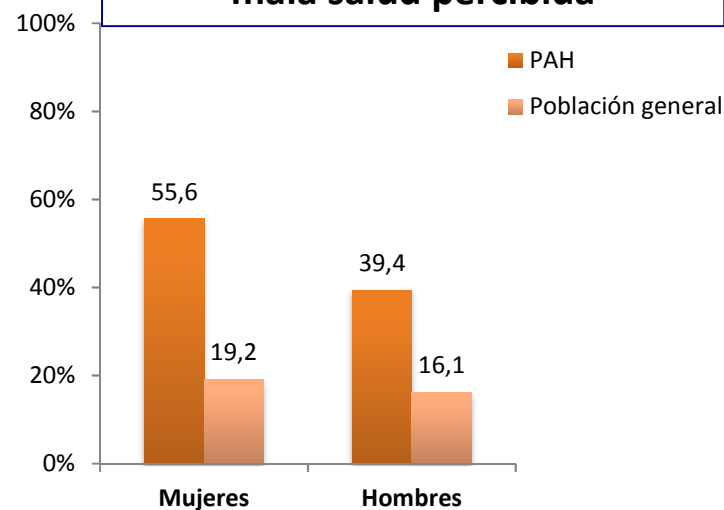
Persones usuàries de Càritas i de la PAH

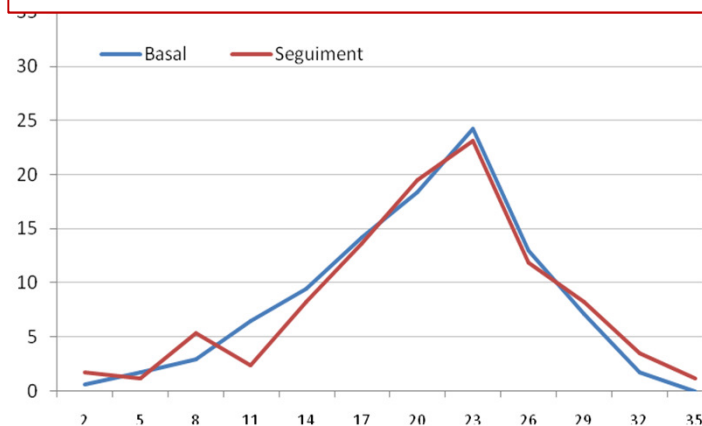
Prevalències estandaritzades de mala salut mental

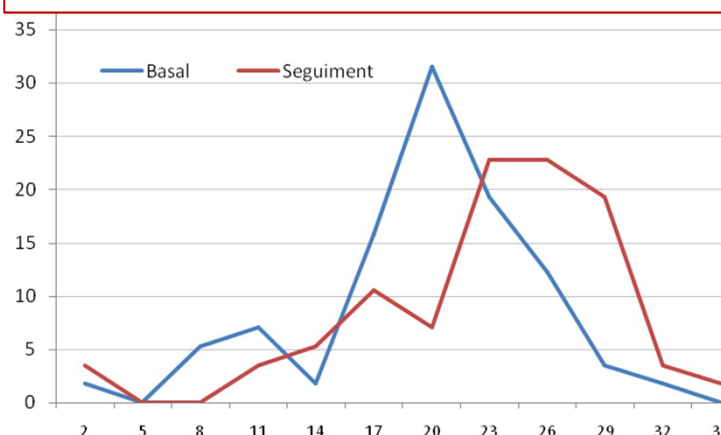
Prevalències estandaritzades de mala salut percebida

Persones amb menys o mateixos ingressos

Persones que han augmentat els ingressos

Risc de desnonament

Segons règim de tinença

● Poca evidència i no concloent

✓ Lloguer versus hipoteca

- Un estudi als EEUU (Michigan Recession and Recovery Study), 2009-2010
 - Endarreriments (lloguer): major probabilitat de depressió/ansietat (OR 3,7)
 - Endarreriments (hipoteca) o execució: major probabilitat de mala salut percebuda (OR 3,1) i atac d'ansietat (OR 3,7)

✓ Ocupació

- Estudi recent amb enquesta i entrevistes (626 unitats de convivència, 1.800 persones)
- Dades quantitatives:
 - Sense indicadors de salut
 - Motius: 75% econòmics, 14% emancipació, 5% ideològics
 - Elevada pobresa (93%)
 - Elevada mobilitat residencial (70% porten <2 anys a l'habitatge)
 - Manca d'accés als subministraments (8% sense accés, 81% accés irregular amb risc de tall, 11% regularitzats)
- Dades qualitatives: ansietat, insomni, estrès, depressió

Coexistència d'inseguretats

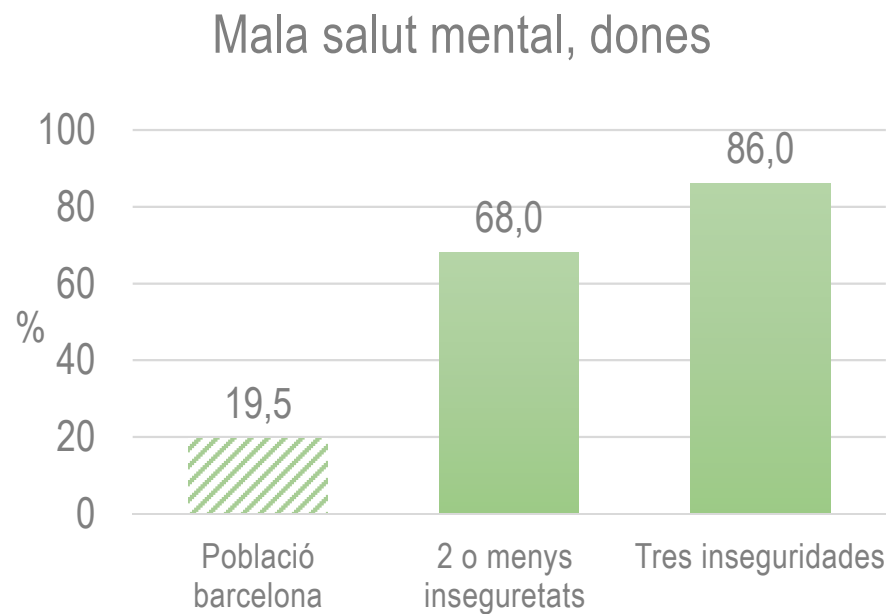
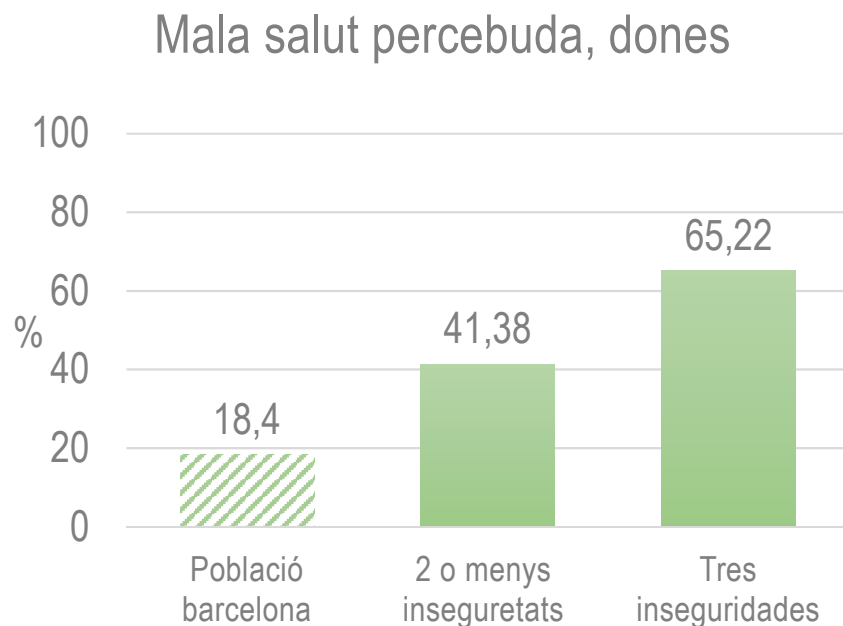
- La inseguretat residencial generalment coexisteix amb altres tipus d'inseguretats, potenciant l'efecte negatiu sobre la salut
 - ✓ Inseguretat energètica (pobresa energètica)
 - ✓ Inseguretat financera (que pot comportar no poder cobrir altres necessitats bàsiques com l'alimentació)
 - ✓ Inseguretat laboral
 - ✓ Inseguretat familiar
 - ✓ Inseguretat ontològica

Coexistència d'inseguretats

Associació entre salut i inseguretats a la llar (residencial, energètica i alimentària)

Membres de la PAH o l' APE

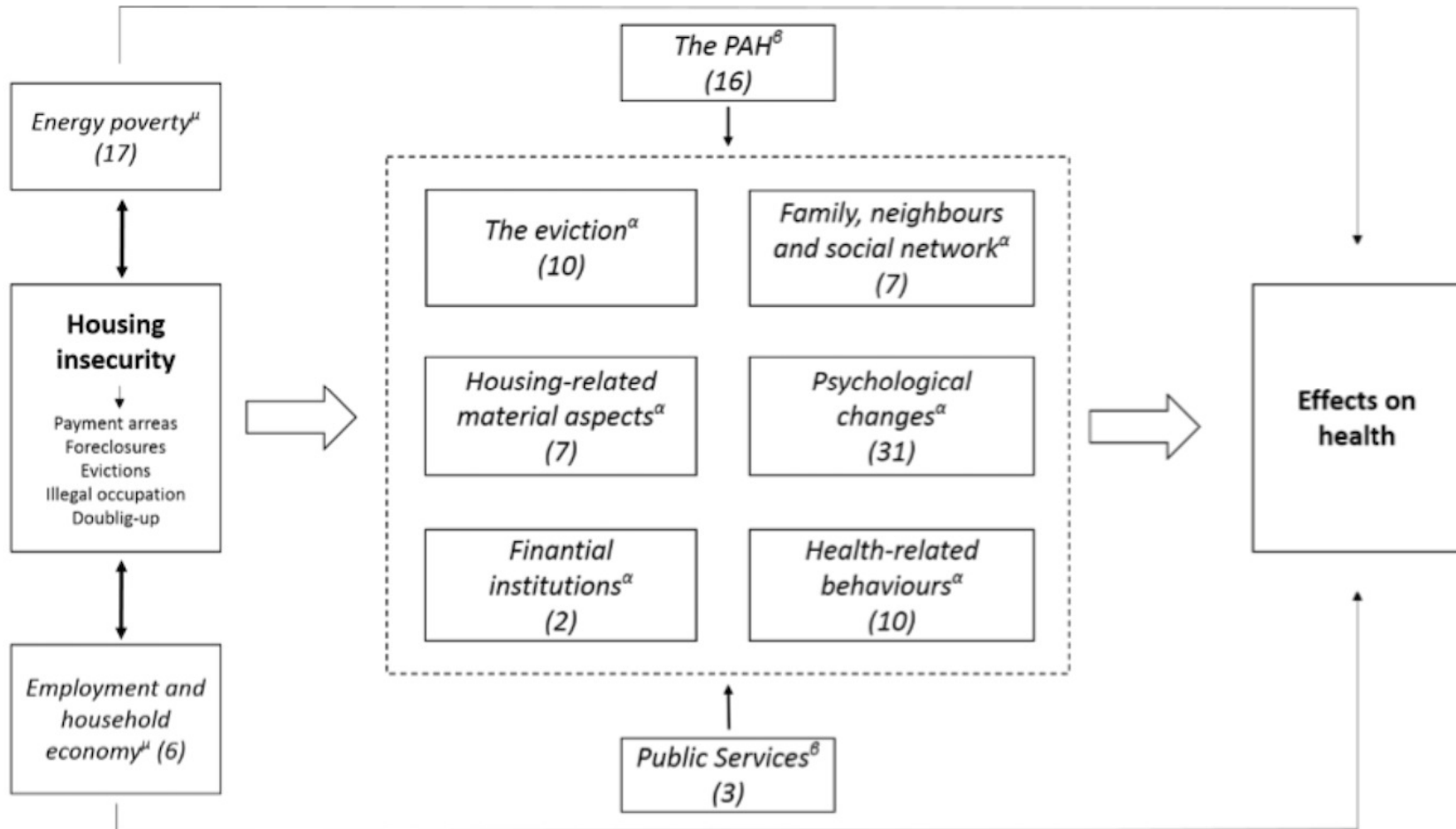
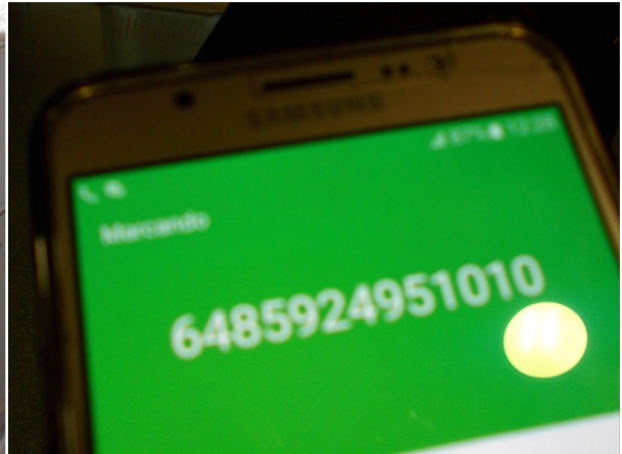

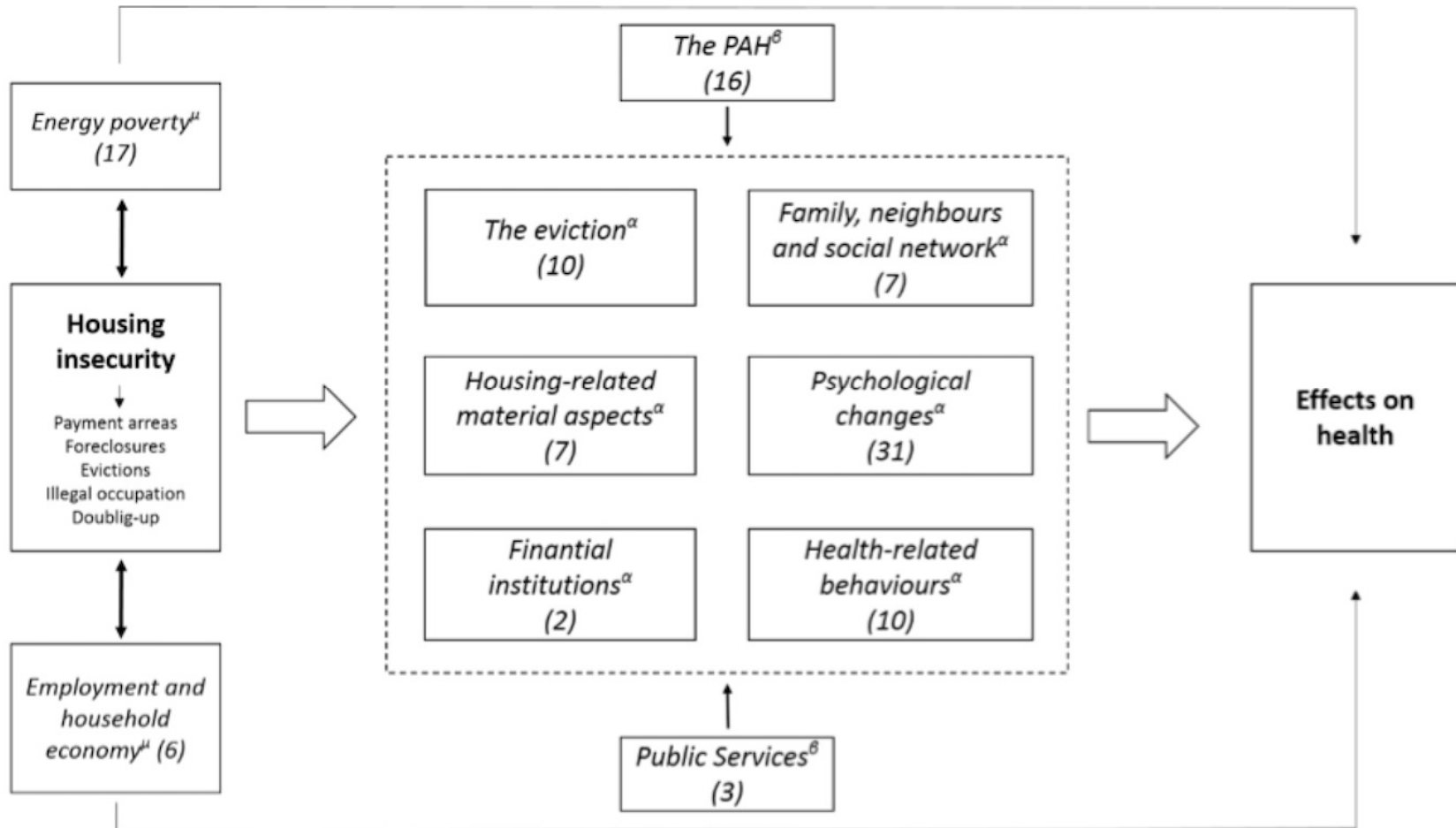
Mecanismes que expliquen la relació entre habitatge i salut

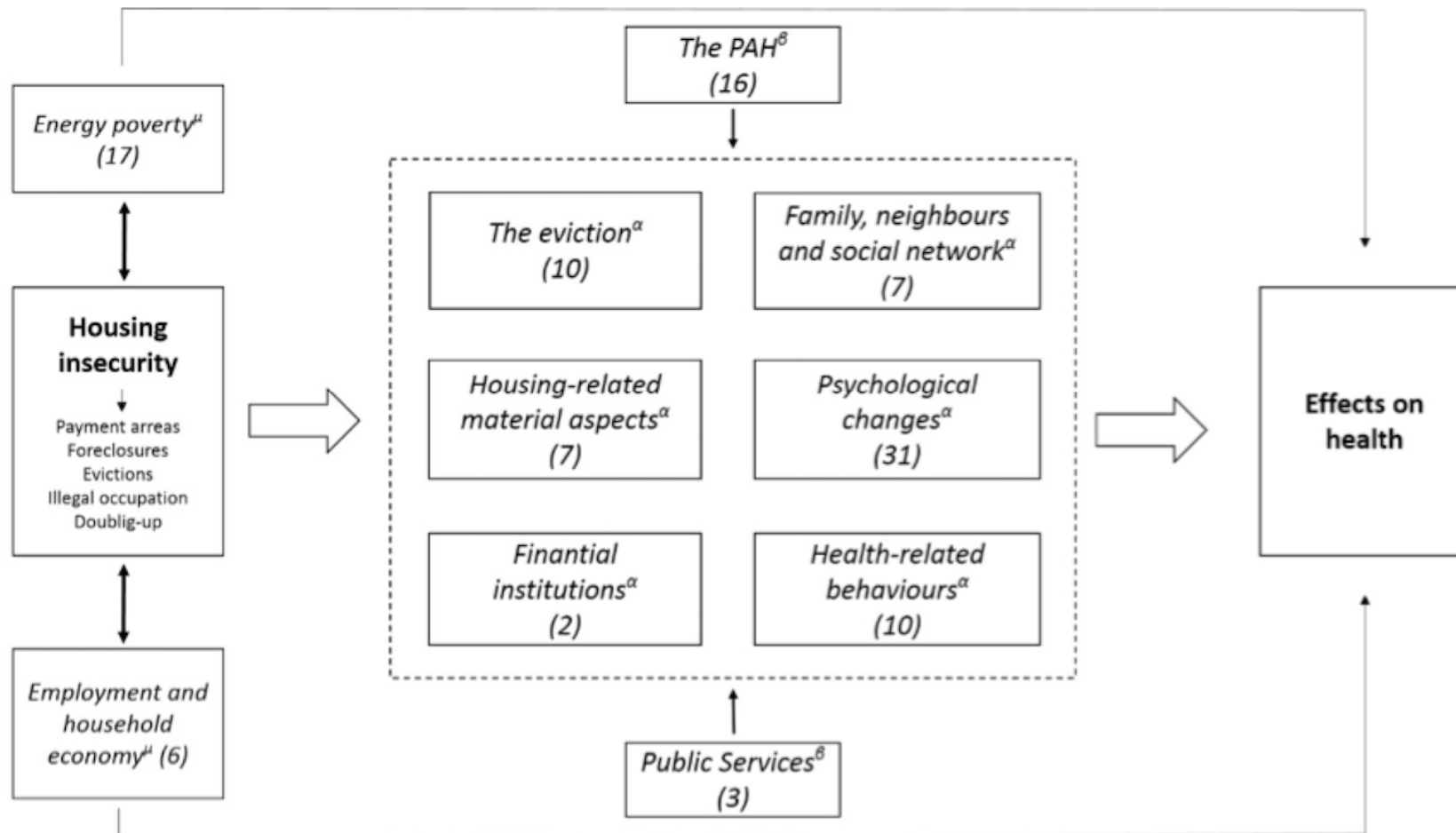
ESTUDI FOTOVEU

- 11 homes i 7 dones participants de la PAH
- Investigació-Acció participativa (Fotografia i discussió (veu))
- Identificar els mediadors entre la inseguretad residencial i la salut percebuts per la comunitat
- 147 fotografies → 11 categories
- Resultats i Recomanacions

Projectes de recerca actuals

- ✓ Línia Inseguretat Residencial
 - Cohort PAH-APE (col·laboració DESC, PAH, APE, ESF)
 - Comparació segons règim de tinença (tesina)
 - Efecte de l'empoderament (tesina)
 - Cohort de persones llogateres (col·laboració amb el Sindicat de Llogateres)
 - Efectes en salut de diferents situacions d'inseguretat residencial
 - Gentrificació i salut (col·laboració amb BCNUEJ, Barcelona Lab for Urban Environmental Justice, amb la UAB i Sindicat Llogateres)
 - Mesura de la gentrificació (revisió sistemàtica)
 - Desigualtats en salut segons un índex de gentrificació (UAB)
 - Cohort Sindicat Llogateres

Cohort PAH-APE

Radiografies de la situació del dret a l'habitatge, la pobresa energètica i el seu impacte en la salut a Barcelona

Informe I

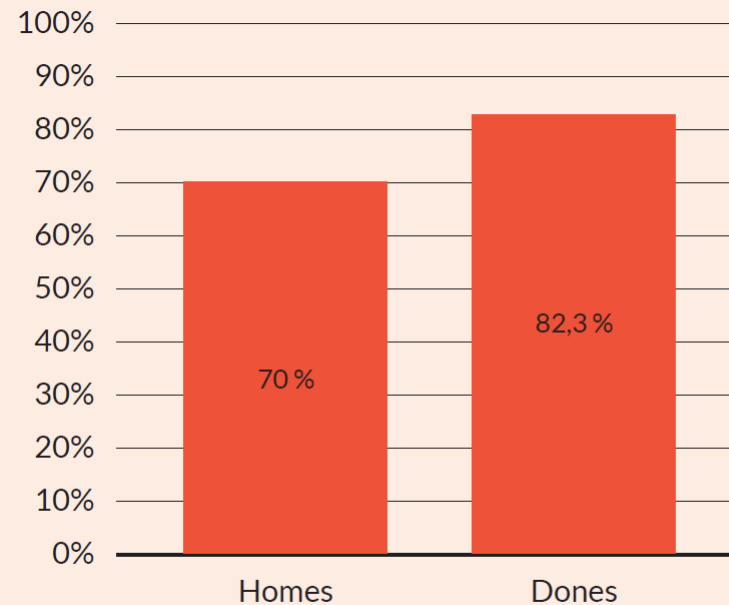

Figura 4. Percentatge d'homes i dones amb mala salut mental.

4 vegades més que la població de Barcelona (homes 16%, dones 20%)

Cohort PAH-APE

Radiografies de la situació del dret a l'habitatge, la pobresa energètica i el seu impacte en la salut a Barcelona

Informe III

Radiografies de la situació del dret a l'habitatge, la pobresa energètica i el seu impacte en la salut a Barcelona

III. Una mirada en profunditat a la salut de les persones afectades per l'accés a l'habitatge i la pobresa energètica

- 2018 -

Projectes de recerca actuals

- ✓ Línia Inseguretat Residencial
 - Cohort PAH-APE (col·laboració DESC, PAH, APE, ESF)
 - Comparació segons règim de tinença (tesina)
 - Efecte de l'empoderament (tesina)
 - Cohort de persones llogateres (col·laboració amb el Sindicat de Llogateres)
 - Efectes en salut de diferents situacions d'inseguretat residencial
 - Gentrificació i salut (col·laboració amb BCNUEJ, Barcelona Lab for Urban Environmental Justice, amb la UAB i Sindicat Llogateres)
 - Mesura de la gentrificació (revisió sistemàtica)
 - Desigualtats en salut segons un índex de gentrificació (UAB)
 - Cohort Sindicat Llogateres

Projectes de recerca actuals

- ✓ Línia Pobresa energètica
- ✓ Línia Habitatge Cooperatiu (FIS)
 - Revisió sistemàtica sobre els efectes en salut
 - Estudi qualitatiu
 - Cohort per mesurar els efectes en salut i benestar

Algunes conclusions

- Els problemes econòmics i legals per accedir a un habitatge digne s'associen a un mal estat de salut físic i sobretot mental. Amb una mala salut molt pitjor que la població general.
- Els efectes varien segons els eixos de desigualtat (gènere, classe social, edat, país d'origen, territori)
- Les polítiques de millora d'assequibilitat poden millorar la salut
- El suport social i/o de moviments socials com la PAH/APE són claus per atenuar els efectes negatius de l'habitatge sobre la salut
- Cabdal la col·laboració amb altres entitats que treballen l'habitatge (PAH, APE, DESC, Sindicat de Llogateres, BCNUEJ, LaDinamo, LaCol, ...)
- Cabdal la col·laboració amb Habitatge de l'Ajuntament (salut no té competències d'habitatge) → Salut en totes les polítiques

Recomanacions

- **Posar en marxa polítiques d'habitatge que garanteixin l'accés a un habitatge digne per a tothom**
 - ✓ Augment del pressupost en habitatge (1,5% països europeus)
 - ✓ Increment del parc de lloguer social
 - ✓ Garantir un preu assequible de l'habitatge
 - ✓ Evitar desnonaments per motius econòmics. Si no es pot, reallotjament en habitatge adequat al mateix barri
- **Atenuar els efectes en salut de les persones afectades**
 - ✓ Acompanyament adequat des de Serveis Socials i de les Oficines d'Habitatge (conèixer els seus drets i evitar sentiments de culpa i vergonya)
 - ✓ Des dels serveis sanitaris, tractar la salut de forma integral, amb una visió dels determinants socials de la salut i sobremedicalitzar problemes socials
- **Fomentar el treball en xarxa i intersectorial**
 - ✓ Serveis Socials, Habitatge, Justícia, Salut
- **Crear o millorar els sistemes d'informació relatius a aquestes problemàtiques**
 - ✓ Imprescindible per planificar polítiques adequades

Grup d'Habitatge i Salut

[@habitatgeisalut](https://twitter.com/habitatgeisalut)

GRÀCIES!!!

INSEGURETAT RESIDENCIAL I EL SEU IMPACTE EN SALUT I EN LES DESIGUALTATS EN SALUT

Ana M. Novoa

Agència de Salut Pública de Barcelona

anovoa@aspb.cat

16 de novembre 2018

C S B Consorci Sanitari
de Barcelona

**Grup
d'Habitatge
i Salut**

C S B Consorci Sanitari
de Barcelona
ASB Agència
de Salut Pública

[@habitatgeisalut](https://twitter.com/habitatgeisalut)

